

řizena SED (politicky, nikoli administrativně). Rada řeší teoreticko-metodologické konceptní otázky. Hlavním tématem sociologické práce v NDR (zpracovávaným v Institutu společenských věd SED) je vývoj dělnické třídy a rolnictva a vytváření socialistické osobnosti. Do r. 1975 má být zpracována učebnice marxistické sociologie (odpovídají — universita v Halle a v Berlíně).

Českoslovenští účastníci podali informaci o sociologii v ČSSR.

V průběhu zasedání se uskutečnilo také setkání účastníků porady s mládeží.

Celé berlínské zasedání probíhalo v srdečném soudružském ovzduší.

Karel Pomaizl

Sympóziu o aktuálních teoreticko-politických otázkách boja proti súdobému antikomunizmu

V dňoch 29. II. — 3. III. 1972 koľalo se v Prahe s medzinárodnou účasťou teoretické sympóziu na tému *Boj proti súčasnej antikomunistickej ideológii pôsobiacej proti socialistickým krajinám*. Usporiadal ho Ústav marxizmu-leninizmu ÚV KSČ v spolupráci s Vysokou politickou školou ÚV KSČ.

Od obdobnej akcie tohto druhu, ktorou bola medzinárodná vedecká konferencia predstaviteľov komunistických a robotníckych strán v januári 1970, došlo vo vývoji medzinárodných vzťahov k celému radu nových javov, ktoré nesporne vyžadujú permanentné kvalifikované poznanie, najmä však vyhranené stanoviská a prakticko-politické závery. Nebolo zrejme ľahké v tejto súvislosti vytýčiť program tohto podujatia vzhľadom na široké spektrum problémov a stanovenie základných dominant v integrácii teoreticko-poznávacieho ako aj prakticko-politického postupu komunistických strán socialistického spoločenstva, ako aj na sympóziu zúčastnených predstaviteľov komunistických strán kapitalistických krajín, konkrétne Dánska, Kanady, Luxemburska, Nemeckej spolkovej republiky, Rakúska apod. Nie je náhodné, ak sympóziu, obdobne ako i zmienená medzinárodná vedecká konferencia v roku 1970 vychádzali ako zo základnej programatickej platformy medzinárodného komunistického hnutia z dokumentov moskovskej porady komunistických a robotníckych strán v roku 1969, ak sa problematika sympózia lokalizovala do etapy realizácie záverov XXIV. zjazdu KSSZ a ak súčasne zástupcovia jednotlivých komunistických strán pristupovali k riešeniu nastolených problémov z hľadiska záverov vlastných zjazdov.

Za kľúčové referáty možno označiť vystúpenie zástupcu riaditeľa Ústavu marxizmu-leninizmu ÚV KSČ Milana Matouše,¹ zaoberajúceho sa *problematikou boja proti antikomunistickej ideologickej diverzii proti socialistickým krajinám z hľadiska československých skúseností*, a obsiahle z hľadiska

teoretického rozpracovania ako aj propagandistických potrieb neobvyčajne podnetné vystúpenie E. D. Modržinskej (Filozofický ústav Akadémie vied ZSSR) venované *aktuálnym problémom boja proti antikomunizmu a revizionizmu z hľadiska uznesení XXIV. zjazdu KSSZ*.² Na tieto vystúpenia nadväzovali vystúpenia súdruhov Ladislava Hrzala k *problematike spojenia antikomunizmu a revizionizmu v ČSSR* a Jána Kvasničku na tému *Antisovietizmus — spoločná črta imperialistickej ideologickej diverzie a revizionistických tendencií*. V rozprave vystúpilo dovedna 34 účastníkov sympózia.

Je neobvyčajne ťažké vybrať z množstva týchto vystúpení tie momenty, ktoré by bolo možné označiť ako najpodstatnejšie. Antikomunizmus predstavuje neobvyčajne rozsiahlu, vnútorne členitú problematiku, keď znova sa treba jednak vracáť k jeho zdrojom a koreňom, podstate a dôsledkom a súčasne skúmať nové vývinové tendencie súčasného svetového antikomunizmu, ktoré iba umocňujú a potvrdzujú jeho nemenné strategické zámery. Preto i úvodný referát súdruha Matouša venoval prvoradá pozornosť otázkam súčasnej etapy ideologickej diverzie proti ČSSR, ktorá tvorí súčasť systému imperialistického pôsobenia spolu so spravodajskošpionážnou, hospodárskou, politickou, vojenskou a inou diverziou. Podstatné stránky imperialistickej ideologickej diverzie sa koncentrujú predovšetkým do strategických cieľov, do otázok predpokladanej kalkulácie spojenia vonkajších a vnútorných síl proti socialistickým krajinám a socialistickému spoločenstvu. Osobitnou kapitolou sú metódy a prostriedky, systém riadenia a mechanizmus uskutočňovania antikomunistickej ideologickej diverzie, ktorá používa akúkoľvek argumentáciu pokiaľ jej táto pomáha k dosiahnutiu utilitárnych cieľov. Závažným je fakt, že antikomunistická ideologická diverzia a buržoázne spoločenské teórie sa vzájomne podmieňujú vzhľadom na spoločný triedne ideový základ, ale nie sú totožné. Buržoázne spoločenské teórie nie sú pritom len púhou negáciou a popretím pravdy.

Filozoficko-sociologický ponor do procesov odohrávajúcich sa v súčasnom systéme antikomunistického pôsobenia bol osobitne príznačný pre vystúpenie s. Modržinskej, ktorá poukázala na trvalú aktuálnosť leninského teoretického odkazu pri komplexnej analýze gnozeologických a sociálnych koreňov revizionizmu. V podmienkach zostrovania ideologickeho boja je dôležité presne určiť, ktoré sociálno-politické prúdy sú našimi hlavnými ideologickými odporcami, okolo ktorých problémov sa rozvíja v celosvetovom meradle ideologický boj. Ide o otázky vedecko-technickej revolúcie, podstaty a funkcie demokracie a pod. Súčasná antimarxistická teória koncentrujú značnú pozornosť na hlavnú tému sociologických vízií ľudského zajtrajška.

¹ Pozri stať *Vedecky proti antikomunistickej ideológii*. Tvorba, 1972, č. 15.

² Autorka sa touto problematikou zaoberá v staťi *Aktuálne problémy boja proti antikomunizmu a*

revizionizmu, Tribúna, 1972, č. 13–14. Pozri tiež jej rozsiahlu prácu *Leninizm i sovremennaja ideologičeskaja borba*, Moskva 1970, s. 348.

Paleta buržoazných teoretických koncepcií sa rozpadá v podstate do troch smerov, medzi ktorými nechýbajú pochopiteľne militantné reakčné koncepcie vedecko-technickej revolúcie, predstavované prácami Zb. Brzezinského, D. Bella a ďalších. Ideovo-politický konflikt pri riešení koncepcie vedecko-technickej revolúcie sa neustále prehľbuje napriek nie bezvýznamnej okolnosti určitého „prehodnocovania“ teoretických konceptov, napr. teórie konvergenencie samotnými buržoaznými teoretikmi.

Vystúpenie s. Hrzala³ fundovane objasnilo vznik, mechanizmus a dôsledky symbiózy antikomunizmu a revizionizmu v ČSSR, ich funkciu v ideologickej diverzii. Priehľadne maskovaná apologetika kapitalizmu vedie k tomu, že revizionizmus odmieta uznať robotnícku triedu za progresívny historický subjekt konajúci v súlade s objektívnou historickou nutnosťou. Ako poukázal referent — logika revizionistického myslenia vystupuje zákonite proti historickému poslaniu robotníckej triedy, ktorú zatlačia na kapitulantské, vo svojej podstate kontrarevolučné pozície reformizmu a evolucionizmu. Gnozeologicky smeruje revizionizmus k subjektívnemu idealizmu atomizujúcemu prírodu a spoločnosť. Autor podal závažný teoretický náčrt koreňov a hĺbky konfliktu marxizmu a antimarxizmu v ČSSR vystupujúceho pod skompromitovanou maskou demokratického socializmu, ktorého ideológia a prax je v ostrom konflikte so zákonitosťami socialistickej výstavby. Súčasne poukázal na v podstate rovnakú kvalitu nebezpečenstva pravicového i „ľavicového“ revizionizmu vytvárajúceho a neprestajne reproduktujúceho živnú pôdu a manévrovací priestor súdobého antikomunizmu.

Syntetizujúci komplexný výklad problematiky antisovietizmu, obsiahnutý vo vystúpení s. Kvasničku ukázal, že antisovietizmus nie je konjunktuálnym, módnym, časove alebo lokálne ohraničeným javom, ale naopak plní stále viac s výraznými politickými aspiráciami dominantnú funkciu v systéme buržoaznej ideologickej diverzie, strategických plánoch svetového imperialismu. Antisovietizmus ako hlavný smer súčasného antikomunizmu zaznamenáva po porážke kontrarevolučných síl v Československu určité metamorfózy, uchováva si a ďalej prehľbuje väzby na všetky ostatné zdroje a formy antikomunizmu, akými sú sociáldemokratizmus, sionizmus a pod. Tým, že sa vytvorila v dôsledku narastajúcich tendencií maoizmu bezprecedentná situácia, vytvárajúca živnú pôdu pre „obohatenie“ antisovietkeho komplexu črtami trockizmu a neotrockizmu, nadobúda boj proti koreňom a najmä dôsledkom antisovietizmu, ako zhodne konštatovali účastníci komunistických a robotníckych strán socialistických i kapitalistických štátov, stále väčší význam. Faktografických a empirických argu-

mentov je v tomto smere viac ako dost. Osobitne vo vystúpení M. L. Titarenka, v ktorom sa autor zaoberal „ľavicovým“ oportunizmom ako objektívnym pomáhačom antikomunizmu, bolo zdôraznené, že maoistická revízia socializmu ako variant maloburžoazného výkladu socializmu je tiež pokusom sui generis, pretvoriť vedecký socializmus na svoj spôsob a využiť jeho autoritu pre svoje ciele. Maoistické koncepcie využívajú, ako je známe, už najmenej celé desaťročie otvorenia antikomunisti a antisovieti, ako napr. Klaus Mehnert, Schwarz, Brzezinski a pod.

Ak možno uvažovať o dynamike súdobého antikomunizmu, o jeho štruktúre a formách pôsobenia, má to osobitný význam práve z hľadiska československých skúseností, ktoré nemajú v tejto súvislosti len akýsi ilustratívny význam ex post. Týka sa to napr. veľmi závažnej otázky vzájomného vzťahu vedy a ideológie, ich dialektickej jednoty v marxistickoleninskej teórii. K týmto otázkam, ktoré boli obsahom vystúpenia pracovníka Ústavu marxizmu-leninizmu ÚV KSC VI. Rumla,⁴ bolo v našej teoretickej tlači uverejnených už nemálo statí. Znova sa však treba vrátiť k falošným tézám o tzv. čistom a inštitucionálnom marxizme, k tendenciám volajúcim po odideologizovaní spoločenskej teórie. Revizionizmus neberie do úvahy proces zospoločňovania vedy, dialektika objektu a subjektu sa chápe nereálne, čo neobyčajne komplikuje nájdenie objektívneho kritéria pravdy. Ucelené kritické zhodnotenie dopadu antikomunistického a revizionistického pôsobenia na jednotlivé spoločensko-vedné úseky nie je ešte zďaleka ukončené, pokiaľ ide o nevyhnutnosť syntézy našich vlastných skúseností z obdobia rokov 1968—1969 a súčasných teoreticko a prakticko-politických tendencií svetového antikomunizmu proti celému socialistickému spoločenskému. I keď možno v strategicko-teoretickej oblasti súdobého antikomunizmu uvažovať o akési „doktrínálnej nervozite“, prípadne bezradnosti, bolo by neobyčajne škodlivé podľahnúť ilúziám o postoji imperialistických a kapitalistických krajín voči nám. Ako upozornil v neobyčajne podnetnom vystúpení Janusz Kolczyński, riaditeľ Strediska pre výskum vzťahov Východ-Západ PLR a obdobne J. Balogh, vedúci odboru Inštitútu spoločenských vied pri ÚV MSRS (MLR), treba podrobovať permanentnej vedeckej kritike v širších kontextoch celý systém ideologickej diverzie, ktorej významnou súčasťou bola i operácia voči ČSSR, jeho jednotlivé vývinové etapy, v ktorých nadobúda stále výraznejšiu funkciu antisovietizmus. „Zmäkčenie“ politických rozporov nemôže v žiadnom prípade znamenať zmäkčenie na ideologickom fronte.

Sympóziu, na ktorom sa zúčastnilo 20 zahraničných účastníkov, z toho 15 zo socialistických krajín, nemalo iba evidenčno-infor-

³ Pozri bližšie rozstahlejšiu prácu autora *Antikomunizmus a ideologický boj* (Praha 1971) a *Kritický o „demokratickom socializme“* (Bratislava 1971).

⁴ Pozri autorovu stať v časopise *Tribúna*, 1972, č. 15.

⁵ V tejto súvislosti žiada sa osobitne upozorniť na prácu Alfreda Bönscha: *Futurologie*, Berlín 1971, s. 270 a prácu autorov Kalenského W. G. — Moeka R. — Löweho B. P.: *Politologie in USA*, Berlín 1971, s. 248.

mativný charakter. Bolo presvedčivým výrazom ideovo-teoretickej zhody účastníkov v teoretickom, ale i prakticko-politickom prístupe k riešeniu dlhodobých, ako aj nových aktuálnych problémov súčasnej etapy svetového konfliktu marxizmu-leninizmu a antimarxizmu. Nemohlo prirodzene uzavrieť riešenie problémov, ktoré spravidla presahujú rámec jednej krajiny, resp. jednej komunistickej strany. To sa týka osobitne *problematiky vnútornej spätosti antikomunizmu a revizionizmu*, ako aj *problematiky antikomunistického dopadu a vývinových tendencií maoizmu*. K tejto rovine teoretického prístupu, ktorá prakticky zaznievala vo všetkých diskusných vystúpeniach nadväzujúcich na ústredné referátové vystúpenia, pristupuje rovina *tematickoobsahovej základne*, potreba koordinovaného skúmania (to sa týka osobitne činnosti komunistických a robotníckych strán socialistických štátov) takých problémov, ako sú otázky nezlučiteľnosti marxistickej a antimarxistickej ideovoteoretickej interpretácie vedeckotechnickej revolúcie, zmien v postavení robotníckej triedy, problematika politického systému a pod. K týmto otázkam podnetne vystúpil s. I. Hrůza, (VSP ÚV KSČ), René Rohan. (Ústav pre filozofiu a sociológiu), ako aj ďalší súdruhovia, ktorých vystúpenia bude obsahovať úplný protokol zo sympózia.

Záveru, ktoré vyplývajú zo sympózia i pre našu vlastnú činnosť, predpokladajú aktívnu účasť na maximálne integrovanej báze Komunistických strán socialistických štátov, a to s osobitným zreteľom na

- hlbšie analýzy jestvujúcich antimarxistických koncepcií, ako aj ich vývinových trendov,
- prekonávanie strnulosti a defenzívnosti našej vlastnej propagandy pôsobiacej proti prenikaniu a vplyvom antikomunizmu, čo je dosiahnuteľné tvorivým rozpracúvaním tých problémov, ktoré ako koncepcie naliehavé nastolil XIV. zjazd Komunistickej strany Československa.

Otokar Mošner

Konferencie o úloze vied o človeku v komplexní socialistické racionalizaci

V posledných letech jsme zaznamenali obrovský rozmach v oblasti racionalizace práce. Od roku 1970 se racionalizace práce stala u nás součástí státní politiky a kromě všeobecného racionalizačního hnutí se na různých stupních řízení rozvíjí řada „racionalizačních programů“.

XIV. sjezd KSČ i poslední plénum ÚV KSČ postavily racionalizaci do popředí jako hlavní metodu odhalování rezerv a zvyšování efektivity národního hospodářství.

Jednou ze zásluhných akcí zaměřených k rozšíření poznání v této oblasti byla konference *Věda — člověk — racionalizace*, uspořádaná Psychologickým ústavem UK pod záštitou rektora university prof. B. Švestky ve dnech 14.—16. 12. 1971 v Praze. Informace o konferenci a zejména připravovaný sborník by měly proniknout jak k řídícím

pracovníkům a racionalizátorům z praxe, tak k nejširšímu okruhu vědeckých a odborných pracovníků z rozmanitých oborů antropologických věd. Stalo se poprvé, že se společně sešli fyziologové, lékaři, psychologové, sociologové, filosofové, organizátoři a racionalizátoři práce, aby z hledisek svých oborů a přitom s vědomím nutnosti interdisciplinární spolupráce a těsné integrace poznatků všech věd o člověku pojednali o tom, jak by mohli co neúčinněji pomoci naší ekonomické praxi. Z 216 účastníků předneslo 76 odborníků referáty v plénu nebo v některé z těchto šesti sekcí:

1. Obecné a teoretické otázky racionalizace práce
2. Racionalizace v jednotlivých oblastech společenské praxe
3. Výkonnost skupin a organizací
4. Výkonnost jednotlivce
5. Adaptace a tvořivost
6. Člověk a technický systém.

Společenský význam konference byl zdůrazněn účastí řady oficiálních hostů, mezi nimiž byli prof. J. Trávníček, úřadující místopředseda ÚV NF, prof. J. Sedláček, vedoucí oddělení školství a vědy ÚV KSČ, ing. J. Zahradník, místopředseda vlády ČSSR, dr. J. Havelka, náměstek ministra práce a soc. věcí ČSSR, a další. Mezinárodní vědecká spolupráce mezi socialistickými zeměmi byla dokumentována účastí předních odborníků z SSSR a NDR. Oficiální a mezinárodní účast na konferenci byla důkazem toho, jak důležitou a palčivou otázku představuje racionalizace živé práce v rozvoji všech socialistických ekonomik.

Cílem konference bylo shrnout poznatky a zhodnotit metody, jimiž mohou vědy o člověku přispět k racionalizaci pracovního procesu, a zjistit i kádrové a zájmové předpoklady pro systémové řešení otázek lidského faktoru ve výrobě. Konference se v našich podmínkách vyslovila k uvedeným otázkám právě včas, neboť se stále více v praxi ukazuje, že koncepcie racionalizace v podnicích, závodech a na jednotlivých pracovištích bývá ochuzována o nezbytnou část racionalizační činnosti — o racionalizaci v oblasti živé lidské práce. Tento stav je možno překonat. Konference prokázala velké praktické možnosti, které u nás mají antropologické vědy k řešení aktuálních úkolů na poli vědecké organizace a racionalizace práce. Současně potvrdila, že klíčem ke komplexnímu řešení otázek racionalizace práce je systémový přístup. Z něho plyne potřeba věnovat pozornost nejen proměnným, které ovlivňují pracovní výkon přímo při jeho vlastním průběhu, ale i vlivům, které představují širší lidské, sociální i zdravotní souvislosti aktuálního výkonu a promítají se zejména do různých postojů, do hodnotové orientace a do pracovní motivace. Systémový přístup k racionalizaci živé práce proto zahrnuje také ideologickou komponentu. Je přirozené, že tomuto systémovému přístupu je adekvátní výzkum pracovního procesu pomocí poznatků a metod celé řady věd — fyziologie, medicíny, sociologie, psychologie apod.